

บทที่ 6

สรุปอภิปรายและข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายเยาวชนลุ่มน้ำแม่วาง โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและเพื่อศึกษาบริบทที่ส่งผลต่อการรวมกลุ่มเพื่อจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายเยาวชน โดยศึกษาจากการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนซึ่งเป็นกลุ่มที่มีการรวมกลุ่มของเยาวชนพื้นที่ลุ่มน้ำแม่วางเพื่อร่วมมือกันดำเนินการพัฒนาชุมชนจัดการสิ่งแวดล้อมของชุมชนต่างๆ และความสามารถของกลุ่มเยาวชนเอง รวมทั้งยังเป็นกลุ่มหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในองค์กรชุมชนลุ่มน้ำแม่วางทำงานร่วมกันกับหน่วยงานอื่นๆ วิธีการที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในพื้นที่ได้แก่ การสังเกต สัมภาษณ์ และสนทนากลุ่ม การวิเคราะห์ข้อมูลได้กระทำไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลอยู่ตลอดเวลา ซึ่งมีทั้งการวิเคราะห์ในพื้นที่ และเมื่อออกจากพื้นที่ จากนั้นได้ทำการตรวจสอบข้อมูลก่อนจึงนำมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีการศึกษาเชิงคุณภาพจากกลุ่มเยาวชน ประกอบกับข้อมูลแวดล้อม ซึ่งผลการศึกษสามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

6.1 สรุปผลการศึกษา

6.1.1 บริบทชุมชน

จากประวัติความเป็นมาของอำเภอแม่วางแสดงให้เห็นถึงประวัติของการตั้งถิ่นฐานมาช้านาน และมีกลุ่มชาติพันธุ์ต่างๆ อยู่ร่วมกันอย่างหลากหลาย วิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า จากพื้นที่ซึ่งเป็นภูเขาสลับซับซ้อน มีลำน้ำแม่วางซึ่งเป็นสาขาของลำน้ำปิง ใช้แรงงานภายในครอบครัว ที่ผลิตเพื่อบริโภคภายในครัวเรือน เมื่อมีเหลือจึงนำไปขายเมื่อนโยบายของรัฐมาเร่งรัดการพัฒนา และการเข้ามาของเส้นทางคมนาคมในพื้นที่ ได้เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างผู้คนภายในและภายนอกชุมชนมากขึ้น ทำให้รูปแบบการดำรงชีพด้านการผลิตและการบริโภคของผู้คนในชุมชนเปลี่ยนแปลงไปเป็นการผลิตเพื่อการค้าเมื่อมีพืชพาณิชย์เข้ามาปลูกในพื้นที่ทำให้มีการใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมากทำให้เกิดปัญหาตามมา ในขณะที่ลักษณะสังคมวัฒนธรรมของกลุ่มน้ำแม่วางยังคงความเป็นชุมชนชนบทไทย ที่มีวิถีชีวิตของผู้คน

ผูกพัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และให้ความสำคัญแก่สถาบันต่างๆ ในสังคม คือครอบครัว ศาสนา การศึกษา ช่วยอบรมสั่งสอนสมาชิกในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้ รวมทั้งกิจกรรมต่างๆ มีการถ่ายทอด ด้วยรูปแบบของประเพณีวัฒนธรรม พิธีกรรม ความเชื่อ ภูมิปัญญาที่จัดขึ้นสืบต่อกันมา ปัญหาที่เกิดขึ้นส่งผลให้มีการจัดการกับปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนเพื่อการอยู่ร่วมกัน

6.1.2 บริบทที่ส่งผลต่อการรวมกลุ่มของเยาวชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชน

บริบทที่มีส่งผลต่อการรวมตัวของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมในชุมชนได้แก่ ด้านทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมในชุมชน ด้านสังคม ด้านครอบครัว ด้านองค์กรสนับสนุนทั้งภายในและภายนอกชุมชน ด้านการเรียนรู้ ด้านความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเยาวชนและภายนอกกลุ่ม จากผลการศึกษาสามารถชี้ให้เห็นว่า การรวมกลุ่มของเยาวชนนั้น เกิดจากด้านองค์กรสนับสนุนทั้งภายในชุมชน ได้แก่ วิทยาลัยจวบบ้านลุ่มน้ำวาง ส่วนภายนอกได้แก่ สถาบันส่งเสริมการเรียนรู้เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนและสำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ(สสส.)ซึ่งให้การสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณดำเนินกิจกรรม การเปิดโอกาส เวทีกิจกรรมแก่เยาวชน การเสริมสร้างการเรียนรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการเป็นแบบอย่างการดำเนินกิจกรรมแก่เยาวชน

บริบทด้านความสัมพันธ์ภายในกลุ่มเยาวชนของสมาชิก และด้านการเรียนรู้ของเยาวชนจนเกิดประสบการณ์ต่างๆ ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาจากธรรมชาติของวัยรุ่น และจากอิทธิพลของความเป็น ญาติพี่น้อง กลุ่มเพื่อน การได้รู้จักกัน เนื่องจากเยาวชนส่วนใหญ่มักจะเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ มาก่อน ซึ่งก่อให้เกิดแนวร่วมทางความคิดและกิจกรรมร่วมกัน ส่วนความสัมพันธ์ภายนอกกลุ่มก็เป็นการเข้าร่วมกิจกรรมจากหน่วยงาน กลุ่ม องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีอยู่ภายในชุมชนและภายนอกชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ ประสบการณ์แลกเปลี่ยนในด้านต่างๆ นำสู่การรวมกลุ่ม

สำหรับบริบทด้านสังคมและครอบครัวเป็นกลไกในการสร้างจิตสำนึกและตระหนักในการดำเนินกิจกรรม และให้การสนับสนุนการดำเนินกิจกรรม ทำให้เกิดเป็นกลุ่มเยาวชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ส่วนบริบทด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลในด้านการเป็นปัจจัยในการผลิตที่เกิดปัญหาในการใช้ร่วมกันจึงเป็นบริบทหนึ่งซึ่งส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มในการแก้ปัญหาของชุมชน

6.1.3 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายเยาวชนลุ่มน้ำแม่วาง

กลุ่มเยาวชนเครือข่ายลุ่มน้ำแม่วางได้รับการสนับสนุนการจัดตั้งจากวิทยาลัยจาวบ้านลุ่มน้ำแม่วาง เป็นการสร้างพื้นฐานความสัมพันธ์ ประกอบกับพฤติกรรมความต้องการของเยาวชนซึ่งอยู่ในวัยรุ่น ที่ต้องการแสดงออก รวมกลุ่มและทำกิจกรรม แรงผลักดันจากบุคคลในองค์กร กลุ่มต่างๆ เป็นจุดกำเนิดของการรวมตัวกันของเยาวชนในครั้งนี้แรกเริ่มมิได้ถูกจัดตั้งโดยตรงและมีได้เป็นไปตามธรรมชาติแต่เป็นการผสมผสาน โดยเกิดจากการรวมกลุ่มของแกนนำในลักษณะหลวมๆ เพื่อเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ในด้านต่างๆ ภายในลุ่มน้ำ ไม่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนนัก เมื่อได้มีการร่วมกันทำกิจกรรมและได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มแม่ข่ายทำให้เกิดการกระตุ้นให้เกิดเป็นเครือข่ายเยาวชนมีการประชุมหารือเพื่อเลือกประธานและคณะกรรมการมีวัตถุประสงค์ มีการวางแผนงานและกำหนดกิจกรรมขึ้น

การรวมกลุ่มมาจากกลุ่มเยาวชนลุ่มน้ำแม่วางตอนบนที่ประสบปัญหาการถูกประกาศเขตอุทยานทับที่ทำกินจึงรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือและประสานงานการทำงานของผู้ใหญ่ และเยาวชนลุ่มน้ำแม่วางตอนล่างที่มีการรวมกลุ่มเมื่อมีกิจกรรมภายในชุมชน หรือจากที่นโยบายของภาครัฐในกิจกรรมเช่น การแข่งกีฬา การอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด โรคเอดส์ โดยสมาชิกไม่ได้แสดงความคิดเห็นจึงเป็นรวมตัวชั่วคราวชั่วคราว ไม่มีความต่อเนื่อง สมาชิกภายในกลุ่มมีความสัมพันธ์กัน เป็นเพื่อนร่วมสถาบันหรือเคยร่วมทำกิจกรรมในชุมชน

การดำเนินกิจกรรมแบ่งออกเป็น 2 ระยะ ระยะแรกเป็นในระดับกลุ่มย่อยโดยเข้าร่วมกับกลุ่มอื่นๆ ส่วนในระยะที่สองเริ่มมีการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเองในระดับกลุ่มใหญ่ที่ทำกิจกรรมด้านต่างๆ

ระยะแรกในระดับกลุ่มย่อยมี กิจกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ได้แก่ การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ การอนุรักษ์ป่าชุมชน กิจกรรมด้านการฟื้นฟูอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน ได้แก่ การเล่นดนตรีพื้นเมือง กิจกรรมด้านสื่อ การรณรงค์ต่อต้าน ประชาสัมพันธ์ เรื่องเอดส์ ทรัพยากรธรรมชาติ ยาเสพติด กิจกรรมด้านการส่งเสริมอาชีพ ได้แก่ การทำเครื่องปั้นดินเผา การทำของเล่น

ระยะที่สองในระดับกลุ่มใหญ่มีด้านการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการร่วมปลูกป่า การสืบชะตาดิน น้ำ ป่า การบวชป่า การจัดค่ายเยาวชน ด้านการฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรมร่วมพิธีดำหัวปีใหม่ ด้านสื่อ การจัดรายการวิทยุ และเขียนข่าวและบทความ กิจกรรมด้านส่งเสริมอาชีพ มีการร่วมพัฒนากระบวนการจัดตั้งธนาคารโค กระบือ ร่วมส่งเสริมอาชีพด้านเกษตรอินทรีย์

กิจกรรมสภาเยาวชน ได้มีการจัดกิจกรรม เวทีเยาวชน การประชุม พบปะกันเพื่อพูดคุย กิจกรรมการอบรม ถ่ายสิ่งแวดล้อม

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเครือข่ายเยาวชนลุ่มน้ำแม่วาง ได้อาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การวางแผนจัดการ การปฏิบัติ ดำเนินกิจกรรมต่างๆ และการติดตามประเมินผล ซึ่งสามารถอธิบายในบทบาทกระบวนการมีส่วนร่วม ส่วนรูปแบบการจัดการมี 2 แบบคือรูปแบบการจัดการตามจารีตประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อของชุมชนที่มีมาแต่เดิม การเข้าร่วมพิธีกรรมเพื่อสืบทอดการ ผิขุนน้ำ ผิผาย ผิไร่ ผินา ฟืนฟูการอื้อทาทของปกากะญอ และรูปแบบการจัดการแบบประยุกต์ ที่ได้เรียนรู้ การจัดการและการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ทั้งจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชนการจัดค่ายค่ายเชิงอนุรักษ์เพื่อศึกษาแหล่งเรียนรู้ในชุมชน การฝึกอบรมนักข่าว นักจัดรายการวิทยุ การศึกษาดูงานชุมชนอื่น

ผลที่เกิดขึ้นจากการจัดกิจกรรมทำให้เยาวชนมีความรู้สึกรักและเห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้น องค์กรชุมชนให้การยอมรับ สามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชุมชนตนเอง สามารถจัดกิจกรรมด้วยตนเองทำให้มีความมั่นใจและพัฒนาทักษะความเป็นผู้นำ

6.2 อภิปรายผล

6.2.1 บริบทที่ส่งผลต่อการรวมกลุ่มของเครือข่ายเยาวชนลุ่มน้ำแม่วาง

บริบทที่ส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มของเยาวชนคือเกิดจากด้านองค์กรสนับสนุนทั้งภายในชุมชน และภายนอกชุมชน รวมทั้งการปฏิสัมพันธ์กับกลุ่มอื่นๆ ทำให้ได้รับการสนับสนุนทั้งในด้านงบประมาณดำเนินกิจกรรม การเปิดโอกาส เวทีกิจกรรมแก่เยาวชน การเสริมสร้างการเรียนรู้ในการจัดการสิ่งแวดล้อม และการเป็นแบบอย่างการดำเนินกิจกรรมแก่เยาวชน เมื่อกลุ่มเยาวชนได้รับการสนับสนุนในด้านงบประมาณและการเสริมสร้างการเรียนรู้ทำให้กลุ่มเครือข่ายเยาวชนมีการดำเนินกิจกรรมเป็นของกลุ่มตนเองซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้กับกลุ่ม และเป็นแรงจูงใจในการดำเนินกิจกรรม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ (สิริพันธุ์ อมรพันธุ์บดินทร์, 2544) ศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการรวมตัวของเยาวชนในการจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน เกิดจากอิทธิพลของปัจจัยด้านการได้รับการสนับสนุนจากองค์กร หน่วยงานภาครัฐบาลและองค์กรพัฒนาเอกชนที่มีอยู่ภายในชุมชนและภายนอกชุมชน ซึ่งจะทำให้การสนับสนุนทั้งด้านงบประมาณและเปิดโอกาสให้ทำกิจกรรมรวมทั้งความสัมพันธ์กับกลุ่มภายนอกชุมชนทำให้เกิดการเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ประสบการณ์ และจากการศึกษาของ (สันติธา กาญจนพันธุ์, 2540) ได้ศึกษาถึงการจัดการทรัพยากรชุมชนว่า ความร่วมมือ

ระหว่างรัฐกับชาวบ้านเป็นรูปแบบหนึ่งของการจัดการทรัพยากร เป็นการกระตุ้นให้ชุมชนหันมาอนุรักษ์ป่า บอบบาทของรัฐในด้านการร่วมมือกับชุมชนเพื่อดูแลทรัพยากร รัฐน่าจะมึบทบาทในด้านการส่งเสริมอาชีพให้แก่ประชาชน เพื่อให้ชาวบ้านได้รับผลประโยชน์และน่าจะมีการสนับสนุนในสิ่งที่ชาวบ้านขาดแคลนด้วย เช่น การตั้งกองทุนหมุนเวียน เพื่อให้ชาวบ้านสามารถกู้ยืมมาดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม ทั้งนี้เพื่อเป็นแรงจูงใจให้ชุมชนรักษาทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนมากขึ้นด้วย

การรวมกลุ่มในสังคมอาจมีหลากหลายสาเหตุ การรวมกลุ่มของคนในสังคมโดยมาก มักจะมาจากด้านสังคมและครอบครัวที่เป็นกลไกในการสร้างจิตสำนึกและตระหนักในการดำเนินกิจกรรม เป็นแบบอย่างและให้การสนับสนุน การดำเนินกิจกรรม รวมถึงด้านการเรียนรู้ของเยาวชน ทั้งทางตรงและทางอ้อมจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน รวมทั้งความสัมพันธ์ภายในกลุ่มที่ทำให้เกิดเป็นกลุ่มเยาวชนในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ที่มีลักษณะเป็นเครือข่าย เป็นกลุ่มเพื่อน การได้รู้จักกัน เนื่องมาจากเยาวชนส่วนใหญ่มักจะเป็นสมาชิกของกลุ่มต่างๆ มาก่อน ซึ่งก่อให้เกิดแนวร่วมทางความคิดและกิจกรรมร่วมกัน (สุพัตรา สุภาพ, 2542) ได้กล่าวถึงกระบวนการจัดเกล้าของสังคมว่าครอบครัว เป็นกลุ่มแรกที่เด็กต้องพบเจอ มีความใกล้ชิดกับเด็กมากที่สุด กระบวนการจัดเกล้ามีทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น ทางตรง ก็ด้วยการบอกกล่าวกันตรงๆ ว่าสิ่งไหนควรทำ สิ่งไหนไม่ควรทำ ทางอ้อมเป็นการอบรมแบบไม่รู้ตัว เด็กเลียนแบบจากสิ่งที่พบและเห็น โรงเรียน หรือในสังคมได้มีโอกาสเรียนรู้วิชาการต่างๆ อย่างเป็นทางการ ส่วนในการจัดเกล้าทางสังคมในด้านต่างๆ และการศึกษาของ (ตุลวีตร พานิชเจริญ, 2536) กล่าวว่ากรกล่อมเกล้าทางสังคมในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชาวเขาเผ่ากะเหรี่ยง พบว่าบนพื้นฐานของระบบคิด ความเชื่อของกะเหรี่ยงที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติและคนกับสิ่งเหนือธรรมชาติซึ่งความสัมพันธ์สามมิตินี้ก่อให้เกิดความรู้ที่มีความสำคัญต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีองค์การทางสังคม อาทิ ระบบเครือข่าย และผู้อาวุโส ทำหน้าที่เชื่อมโยงความเชื่อที่กำหนดองค์ความรู้ในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแล้วถ่ายทอดไปยังชนรุ่นหลังต่อไป นอกจากนั้น (สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, 2542) ได้กล่าวถึงทุนทางสังคมไว้ว่าวัฒนธรรมชุมชน เป็นสิ่งที่ผูกพันแนบแน่นกับวิถีชีวิตของคนในชุมชน เป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงวิถีคิด การมองโลก ความเชื่อและจิตสำนึกที่สัมพันธ์กับบุคคล ในบางพื้นที่ ความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์มีส่วนในการช่วยรักษาทรัพยากรป่าไม้ และแหล่งน้ำได้อย่างสมบูรณ์ ระบบความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีลักษณะของระบบเครือญาติมีความเอื้อเพื่อเผ่ากันช่วยเหลือเกื้อกูลกันในยามตกยาก เช่น ระบบเอามื้อเอแรงกัน การลงแขกเกี่ยวข้าว การผูกเสี่ยวในภาคอีสานและใต้ ความสัมพันธ์อันอบอุ่นนี้จะเป็นการสร้างความสำคัญที่ยึดโยงความเป็นชุมชนไว้ให้เข้มแข็งและทรัพยากรบุคคลซึ่งเป็นกำลังสำคัญในการสร้างเสริมชุมชนให้เข้มแข็งคือ กลุ่มแรก ผู้นำชาวบ้าน พระ ผู้อาวุโส ผู้นำเกษตรกร ประชาชน

ชาวบ้าน การเสริมสร้างภูมิปัญญาท้องถิ่น และการพึ่งตนเอง อันเป็นเงื่อนไขของความเข้มแข็งของชุมชน กลุ่มที่สองคือกลุ่มองค์กรชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมสาธารณะ เช่น กลุ่มแม่บ้านทอผ้า กลุ่มเยาวชนด้านยาเสพติด เป็นกลุ่มในภาคประชาสังคมที่สามารถขยายเครือข่ายได้กว้างขวางต่อไป

นอกจากที่กล่าวมาการศึกษาพบว่าบริบทด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมีผลในด้านการเป็นปัจจัยในการผลิตและเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตของชุมชนเมื่อเกิดปัญหาในการใช้ร่วมกันจึงเป็นบริบทหนึ่งส่งผลให้เกิดการรวมกลุ่มในการแก้ปัญหาของชุมชน และการที่มีกระแสอนุรักษ์เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับ (มนัส สุวรรณ, 2539) ที่กล่าวว่าความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ที่ได้ถูกทำลายโดยธรรมชาติ และหลายประเทศกำลังประสบปัญหานี้จึงต้องร่วมมือกันแก้ไขโดยการรับผิดชอบร่วมกันของมนุษย์ทุกคนเพื่อความอยู่รอดของตนเองและลูกหลานในอนาคต และ(เสรี พงศ์พิศ, 2548) ได้กล่าวถึงการรวมกันของคนในชุมชนเพื่อธรรมาภิบาลให้สังคมเกิดสำนึกในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่น ป่าชุมชน การสร้างเขื่อน เป็นต้น บางเครือข่ายมีวัตถุประสงค์ที่หลากหลาย เช่น นอกจากแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารแล้ว ยังมีความร่วมมือในทางปฏิบัติอีกหลายเรื่อง เช่น การวิจัยร่วมกัน ฝึกอบรมร่วมกัน ดำเนินกิจกรรมบางอย่างเพื่อส่วนรวมร่วมกัน นอกจากนั้น(พัฒนา สุขประเสริฐ, 2540) ได้กล่าวถึง ความสำคัญของเยาวชนในด้านสิ่งแวดล้อมว่า ในฐานะที่เยาวชนเป็นคนรุ่นใหม่ จึงสมควรอย่างยิ่งที่จะได้ตระหนักถึงสิ่งแวดล้อม ซึ่งหากสิ่งแวดล้อมไม่เหมาะสม ย่อมส่งผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของเยาวชนทั้งในปัจจุบันและในอนาคตด้วย

6.2.2 การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายเยาวชนลุ่มน้ำแม่วาง

เครือข่ายเยาวชนลุ่มน้ำแม่วางเป็นเครือข่ายที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างเครือข่ายที่เกิดโดยธรรมชาติและเครือข่ายจัดตั้งแรกเริ่มมิได้ถูกจัดตั้งโดยตรงและมีได้เป็นไปตามธรรมชาติแต่เป็นการผสมผสานโดยเกิดจากการรวมกลุ่มของแกนนำในลักษณะหลวมๆ เพื่อเรียนรู้ แลกเปลี่ยน ในด้านต่างๆ ภายในลุ่มน้ำไม่มีวัตถุประสงค์ที่ชัดเจนนัก เมื่อได้มีการร่วมกันทำกิจกรรมและได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มแม่ข่ายทำให้เกิดการกระตุ้นให้เกิดเป็นเครือข่ายเยาวชนมีการประชุมหารือเพื่อเลือกประธานและคณะกรรมการมีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ มีการวางแผนงานและกำหนดกิจกรรมขึ้น(ปาริชาติ วัลย์เสถียรและคณะ, 2543) กล่าวถึงเครือข่ายวิวัฒนาการหรือมีการพัฒนาผสมผสานโดยเริ่มที่กลุ่มบุคคล/องค์กร มารวมกันด้วยวัตถุประสงค์กว้างๆ ในการที่จะสนับสนุนกันและเรียนรู้ไปด้วยกันก่อน โดยอาจจะยังมีได้มีเป้าหมาย/วัตถุประสงค์ร่วมเฉพาะใดๆ อย่างชัดเจนหรือในอีกลักษณะหนึ่งถูกจุดประกายความคิดจากภายนอกไม่ว่าจะเป็นการได้รับฟังหรือการได้ไปเห็นเครือข่ายอื่นๆ แล้วเกิดความคิดที่จะรวมตัวกันสร้างพันธะสัญญา เป็นเครือข่ายเพื่อช่วยเหลือพัฒนาตนเองบ้าง เครือข่ายที่ว่านี้แม้ว่าจะมิได้เกิดจากแรงกระตุ้นภายในโดยตรงแต่แรก

แต่ถ้าหากสมาชิกมีความตั้งใจจริงที่เกิดจากจิตสำนึกที่ดีได้รับการกระตุ้นสามารถร่วมกันกำหนดเป้าหมายที่ชัดเจนได้โดยสอดคล้องกับความต้องการของสมาชิกแล้วเครือข่ายนี้ก็จะสามารถพัฒนาตนเองต่อไปจนสร้างเป็นเครือข่ายที่เข้มแข็งในการทำกิจกรรมได้

กระบวนการดำเนินกิจกรรมของเครือข่ายเยาวชนกลุ่มแม่น้ำวางอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมตั้งแต่การค้นหาปัญหาและสาเหตุของปัญหา การวางแผนจัดการ การปฏิบัติดำเนินกิจกรรมต่างๆ และการติดตามประเมินผล แม้ว่าการติดตามประเมินผลจะไม่เห็นชัดเจนและไม่มีการเก็บเอกสารไว้เกี่ยวข้องกับที่ (สัมพันธ์ เตชะอริก และคณะ, 2537) ศึกษาถึงกระบวนการมีส่วนร่วมขององค์กรหรือเครือข่ายที่ต้องประกอบไปด้วย 5 ขั้นตอน คือ การร่วมคิดและวิเคราะห์ปัญหา สาเหตุแห่งปัญหาและทางเลือกการแก้ไขปัญหา อันเป็นพื้นฐานทางความคิดในการประมวลความรู้ทั้งหลายของชุมชน การตัดสินใจ อันเป็นหัวใจสำคัญของการมีส่วนร่วมในการที่จะให้คนส่วนใหญ่ในชุมชนได้ใช้อำนาจของตนเอง ตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ การวางแผนเมื่อตัดสินใจว่าจะดำเนินการ เป็นที่แน่นอนแล้วอยู่ที่การวางแผนอย่างเป็นระบบว่าควรอะไรก่อนหลัง และอย่างไร การปฏิบัติ เป็นการปฏิบัติจริงตามสิ่งที่คิดและวางแผนไว้ การติดตามประเมินผล เพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อเป็นการปรับปรุงและแก้ไขในสิ่งที่ได้ดำเนินการไปแล้วให้ดียิ่งขึ้น ซึ่งมีแนวความคิดเช่นเดียวกับ (อकिन รพีพัฒน์, 2539) ที่ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมในขั้นตอนการพัฒนาไว้ 5 ขั้นตอน ดังนี้ มีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา การพิจารณาปัญหา และจัดลำดับความสำคัญปัญหา มีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุแห่งปัญหา มีส่วนร่วมในการค้นหา และพิจารณาแนวทางวิธีการในการแก้ปัญหา มีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา มีส่วนร่วมในการประเมินผลกิจกรรมการพิจารณา และการมีส่วนร่วมเป็นกระบวนการสร้างจิตสำนึกและสร้างการจูงใจให้ประชาชนตระหนักและเข้ามามีส่วนร่วมได้สรุปประสบการณ์การทำงานที่ถือว่าเป็นยุทธศาสตร์ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 2 ประการ คือ การจัดกระบวนการเรียนรู้ เช่น จัดเวทีวิเคราะห์สถานการณ์ของหมู่บ้าน จัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์ หรือจัดทัศนศึกษาดูงาน ส่วนอีกประการคือการพัฒนาผู้นำเครือข่าย เพื่อให้ผู้นำเกิดความมั่นใจในความรู้และความสามารถที่มีอยู่จะช่วยให้สามารถริเริ่มกิจกรรมการแก้ไขปัญหา หรือกิจกรรมการพัฒนาได้ การสนับสนุนมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาทำให้เกิดศรัทธาในตัวเอง ที่จะพัฒนาตนเองให้ดีขึ้นกลุ่มเครือข่ายเยาวชนกลุ่มน้ำแม่วางก็มีการจัดกระบวนการเรียนรู้ต่างๆ เพื่อเป็นการส่งเสริมให้สมาชิกมีส่วนร่วม

การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายเยาวชนกลุ่มน้ำวางมีรูปแบบในการจัดการที่นำประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นมาใช้ เช่น การเลี้ยงผีขุนน้ำ ฝ้ายเพื่อแสดงความ

เคารพต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ช่วยดูแลรักษาผลผลิต และการประยุกต์ใช้ความรู้ใหม่ที่ได้จากการเรียนรู้ ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ (2538) ได้กล่าวถึงความสัมพันธ์ของคนกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติว่าเป็นการ สร้างสัญลักษณ์แทนสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งมีคุณและโทษต่อมนุษย์ เพราะว่ามันมีความปรารถนาที่จะ ได้รับความปลอดภัยและมีความหวังว่าอำนาจจากสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายจะช่วยคุ้มครองได้ ดังนั้น เพื่อเป็นการดำรงรักษาภาวะแห่งอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มนุษย์ได้สร้างขึ้นจากความคิดคำนึง ของตนเอง และถ่ายทอดไปสู่คนรุ่นหลังๆ ต่อมาด้วยการประกอบพิธีกรรมที่เคร่งครัด และการ กระทำอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นปฏิบัติการที่เชื่อมโยงกับอุดมการณ์ ความเชื่อของคนในสังคม นั้นๆ วิธีที่ดีที่สุดในการถ่ายทอดความรู้ที่ได้ปฏิบัติกันมากก็คือ อาศัยพิธีกรรมเป็นการบันทึกความรู้ และความทรงจำที่จะถ่ายทอดแก่ชนรุ่นหลังต่อไป และเป็นไปตามการศึกษาของยศ สันตสมบัติ (2544) ที่กล่าวถึงการจัดการทรัพยากรธรรมชาติว่ารูปแบบการจัดการ การจัดการทรัพยากรของ ชุมชนอาจมีรูปแบบที่แตกต่างหลากหลายออกไปตามแต่เงื่อนไขทางกายภาพและสถานการณ์ทาง เศรษฐกิจ สังคม และการเมืองของแต่ละพื้นที่ ซึ่งอาจแบ่งรูปแบบ ดังนี้รูปแบบการจัดการตามจารีต ประเพณี พบรูปแบบนี้ได้ชุมชนดั้งเดิมทั้งในภาคเหนือและภาคอีสาน การจัดการทรัพยากรตาม จารีตประเพณี หมายถึง การนำเอาอุดมการณ์ ความเชื่อ และวิธีคิดตามประเพณีมาใช้เป็นแนวทาง ในการกำหนดกฎเกณฑ์ที่ใช้ในการจัดการทรัพยากร รูปแบบการจัดการแบบประยุกต์ ในพื้นที่บาง แห่งที่สิทธิชุมชนไม่ได้รับการยอมรับหรือถูกละเมิดจนจ้วง ชาวบ้านอาจนำเอารูปแบบและวิธีการ จัดการแบบอื่นมาประยุกต์ใช้ร่วมกับการจัดการตามจารีต ประเพณี

ผลที่เกิดขึ้นจากการรวมกลุ่มเครือข่ายเยาวชนลุ่มน้ำแม่วางคือ เยาวชนมีความรู้สึกรักและ เห็นคุณค่าของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมมากยิ่งขึ้นและเห็นคุณค่าของตนในการเข้าร่วม กิจกรรมต่างๆ ซึ่งเป็นผลดีต่อการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมรวมถึงการดำเนิน กิจกรรมพัฒนาชุมชนด้านต่างๆ เพราะเยาวชนจะเป็นผู้สืบทอดทุนทางสังคมของชุมชนต่อไป

6.3 ข้อเสนอแนะ

6.3.1 ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาเครือข่ายเยาวชน

หากชุมชนต้องการให้เกิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่าย เยาวชนดำรงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืน ควรมีการร่วมมือกันหลายๆ หน่วยงานเพื่อส่งเสริมและ สนับสนุนให้เยาวชนได้เข้าร่วมกิจกรรมชุมชนอย่างสม่ำเสมอ และเข้าใจถึงวัตถุประสงค์ใน กิจกรรมนั้นๆ อย่างถ่องแท้ ทั้งนี้ต้องให้ความสำคัญกับตัวเยาวชน เช่น การมอบหน้าที่ในการดูแล ร่วมกันกับผู้ใหญ่ เป็นต้น ทั้งนี้ในระดับองค์กรที่ควรให้การสนับสนุนควรมีบทบาทในด้านต่างๆ

1. ชุมชนควรสนับสนุนการสร้างเครือข่ายเยาวชนร่วมกันกับชุมชนข้างเคียงหรือชุมชนอื่นๆ ที่มีแนวคิดคล้ายคลึงกัน เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนในแต่ละชุมชน

2. โรงเรียนควรเน้นให้ชุมชนเข้ามามีส่วนในการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับภูมิปัญญา และวัฒนธรรมท้องถิ่น ควรส่งเสริมให้เยาวชนมีความเข้าใจในหลักการของทางราชการและชุมชนให้มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน โดยให้เยาวชนมีส่วนร่วมในการร่วมคิดและร่วมปฏิบัติกับชุมชน

3. เทศบาลและองค์การบริหารส่วนตำบลควรต้องจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งเพื่อใช้สนับสนุนให้กลุ่มเยาวชนได้มีกิจกรรมและโครงการ

4. ผู้นำชุมชนรวมทั้งสมาชิกในครอบครัวต้องทำตัวให้เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เยาวชน และการเข้าร่วมทำกิจกรรมเกี่ยวกับป่าชุมชนร่วมกับคนในชุมชน และเปิดโอกาสให้กับกลุ่มเยาวชนในการเข้าร่วมกิจกรรมนั้นๆ อย่างเต็มที่

6.3.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาเพิ่มเติม

จากการศึกษาอาจยังมีข้อจำกัดในหลายด้าน เช่น ด้านเวลา งบประมาณ และความสามารถของผู้ศึกษาจึงอาจไม่ลึกซึ้งจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป ดังนี้

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มเยาวชน เพื่อชี้ชัดถึงปัจจัยที่ก่อให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มเยาวชนในแต่ละพื้นที่ที่เป็นจุดเริ่มต้นของกลุ่มเหล่านั้น

2. ควรศึกษาเครือข่ายเยาวชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในชุมชนอื่นที่ใกล้เคียง เพื่อให้เกิดความเข้าใจและร่วมมือกันในลักษณะของภาคร่วมกัน

3. ด้านการพัฒนาการในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของเครือข่ายเยาวชนเป็นกระบวนการดำเนินการที่มีการเคลื่อนไหวและมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาในอนาคตควรมีการศึกษาต่อไป

4. การศึกษาเกี่ยวกับการดำเนินงานของเยาวชนนับว่ามีความสำคัญต่อชุมชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ดังนั้นหน่วยงานต่างๆ ควรให้ความสำคัญและการสนับสนุนการศึกษาให้มากกว่าเดิม